

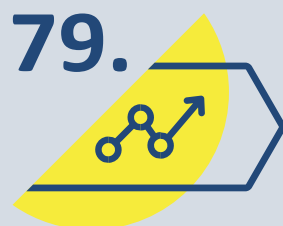
**SEKCIJA
“ARHEOLOGU UN
ETNOGRĀFU PĒTĪJUMI
LATVIJĀ
2018. –2020. GADĀ”**

Tēžu krājums

**SESSION
“RESEARCH BY
ARCHEOLOGISTS AND
ETHNOGRAPHERS IN
LATVIA IN 2018–2020”**

Abstracts

2021. gada 11. marts

**Latvijas
Universitātes
starptautiskā
zinātniskā
konference**

**LATVIJAS
UNIVERSITĀTE**

79.

Latvijas
Universitātes
starptautiskā
zinātniskā
konference

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
**LATVIJAS VĒSTURES
INSTITŪTS**

Sekcija “Arheologu un etnogrāfu pētījumi Latvijā 2018.–2020.gadā.”
2021.gada 11. marts.

Tēžu krājums

79th

International
Scientific
Conference of
the University
of Latvia

UNIVERSITY OF LATVIA
**INSTITUTE OF
LATVIAN HISTORY**

Session

Research by archaeologists and ethnographers in Latvia in 2018–2020

Abstracts

Sekcijas rīcības komiteja / Session Organizing Committee: **Kristīne Beķere,**

Ize Boldāne-Zeļenkova, Antonija Vilcāne, Guntis Gerhards

Krājuma sastādītāja / Volume compiled by: **Antonija Vilcāne**

Angļu valodas redaktors / English language editor: **Valdis Bērziņš**

Tehniskā redaktore / Technical editor: **Elita Egle**

© Tēžu autori, 2021

© Latvijas Universitāte, 2021

SATURS

Sekcijas programma / Programme.....	4
Priekšvārds / Preface	7
Valdis Bērziņš	
Neolīta laika podniecība kopienas dzīvesveida kontekstā: trauku rotāšana ar aptītās auklas un cūkdelfīnu zobu iespaidumiem / Neolithic pottery in the context of community lifeways: decoration with cord stamp and porpoise tooth impressions	8-9
Mārcis Kalniņš, Aija Macāne	
Burtnieku paleoezera krastu arheoloģiskā apzināšana 2020. gadā: izpētes rezultāti un perspektīvas / Archaeological survey of the shores of Burtnieks paleolake in 2020: Research results and future potential.....	10-11
Vanda Visocka, Mārcis Kalniņš, Artis Kons	
Resursu apzināšana arheoloģijas kontekstā: Māli Daugavas lejtecē, Kurzemē un Burtnieka ezera apkārtnē / Survey of the resources in the context of archaeology: clays in the lower Daugava area, the Kurzeme region and the surroundings of Lake Burtnieks.....	12-13
Inga Doniņa, Valdis Bērziņš, Normunds Stivriņš	
Kuršu aktivitātes piekrastes joslā: pētījumi Lapiņu kapulaukā / Couronian activity in the coastal belt of the Baltic Sea: the Lapiņi burial site.....	14-15
Normunds Jērums	
Zemgaļu ugunskaipi Tērvetes Viesturos / The Semigallian cremation cemetery of Tērvetes Viesturi.....	16-17
Aija Ērkšķe	
Bērni ir, kaulu nav: nepieaugušo indivīdu apbedījumu identifikācija Vampeniešu I kapulaukā (10.–12. gs.) / Children, but no bones: Identification of subadult burials in the Vampenieši I cemetery (10th–12th cent.).....	18-19
Jānis Ciglis	
Apdzīvotība Metsepolē vēlajā dzelzs laikmetā (pēc 2020. gada apzināšanas rezultātiem) / The settlement pattern in Metsepole in the Late Iron Age (after the results of survey work in 2020).....	20-21
Antonija Vilcāne	
Loginu senkapu 1.uzkalniņa izpēte un apbedījumu datējums / Excavation of barrow 1 at Logini cemetery and dating of the burials.....	22-23
Ieva Ose	
Jauno laiku arheoloģija Latvijā – sasniegumi un izaicinājumi / Post-medieval archaeology in Latvia: achievements and challenges.....	24-25

Ieva Pigozne

Ieguvumi jaunākajās etnogrāfiskajās ekspedīcijās Latgalē / Results of the latest ethnographic expeditions in Latgale.....**26-27**

Aija Jansone

Liturgisko tekstiliju pētniecība Latgales katoļu dievnamos / Research of liturgical textiles in Catholic Churches in Latgale.....**28-29**

Anete Karlsonē

Pētījumi par etnogrāfu darbu Padomju Latvijā / Research on the work of ethnographers in Soviet Latvia.....**30-31**

Ize Boldāne-Zeļenkova

“Dzīvās izstādes” Latvijā: izpētes iespējas / Live exhibitions in Latvia: Research potential.....**32-33**

79.

Latvijas
Universitātes
starptautiskā
zinātniskā
konference

LATVIJAS
UNIVERSITĀTE
ANNO 1919

Latvijas vēstures
institūts

Sekcija

“Arheologu un etnogrāfu pētījumi
Latvijā 2018.–2020. gadā”/ Research by
archaeologists and ethnographers in Latvia
in 2018–2020

2021. gada 11. martā plkst. 10.00

MS Teams platforma

Programma / Programme

10.00–10.10	Gvido Straube <i>LU Latvijas vēstures institūta direktors</i> <i>Institute of Latvian History, UL</i>	Sekcijas darba atklāšana. Ievadvārdi /Welcome speech
1.sēde/Session 1 Vadītājs/Chair: Antonija Vilcāne		
10.10–10.30	Valdis Bērziņš <i>LU Latvijas vēstures institūts /</i> <i>Institute of Latvian History, UL</i>	Neolīta laika podniecība kopienas dzīvesveida kontekstā: trauku rotāšana ar apītās auklas un cūkdelfīnu zobu iespaidumiem / Neolithic pottery in the context of community lifeways: decoration with cord stamp and porpoise tooth impressions
10.30–10.35	Diskusija/ Discussion	
10.35–10.55	Mārcis Kalniņš <i>LU Vēstures un filozofijas</i> <i>fakultāte / Faculty of History and</i> <i>Philosophy, UL</i> Aija Macāne <i>Gēteborgas Universitātes</i> <i>Vēstures studiju nodaļa/</i> <i>Department of Historical Studies,</i> <i>University of Gothenburg</i>	Burtnieku paleozera krastu arheoloģiskā apzināšana 2020. gadā: izpētes rezultāti un perspektīvas / Archaeological survey of the shores of Burtnieks paleolake in 2020: Research results and future potential
10.55–11.00	Diskusija/Discussion	
11.00–11.20	Vanda Visocka, Mārcis Kalniņš <i>LU Vēstures un filozofijas</i> <i>fakultāte / Faculty of History and</i> <i>Philosophy, UL</i> Artis Kons <i>LU Ķīmijas fakultāte /Faculty of</i> <i>Chemistry, UL</i>	Resursu apzināšana arheoloģijas kontekstā: māli Daugavas lejtecē, Kurzemē un Burtnieka ezera apkārtnē / Survey of the resources in the context of archaeology: clays in the lower Daugava area, the Kurzeme region and the surroundings of Lake Burtnieks

11.20–11.25	Diskusija / Discussion	
11.25–11.45	Inga Doniņa, Valdis Bērziņš <i>LU Latvijas vēstures institūts / Institute of Latvian History, UL</i> Normunds Stivriņš, Latvijas Universitāte, Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultāte; Tallinas Tehnoloģiju Universitāte/Faculty of Geography and Earth Sciences, UL; Tallinn University of Technology Department of Geology, Lake and Peatland Research Centre	Kuršu aktivitātes piekrastes joslā: pētījumi Lapiņu kapulaukā / Couronian activity in the coastal belt of the Baltic Sea: the Lapiņi burial site
11.45–11.50	Diskusija / Discussion	
11.50–12.10	Normunds Jērums <i>Tērvetes senvēstures muzejs / The Tervete museum of Ancient History</i>	Zemgaļu ugunskaņi Tērvetes Viesturos / The Semigallian cremation cemetery of Tērvetes Viesturi
12.10–12.15	Diskusija / Discussion	
12.15–12.35	Aija Ērkške <i>LU Latvijas vēstures institūts / Institute of Latvian History, UL</i>	Bērni ir, kaulu nav: nepieaugušo indivīdu apbedījumu identifikācija Vampeniešu I kapulaukā (10.–12.gs.) / Children, but no bones: Identification of subadult burials in the Vampenieši I cemetery (10th–12th cent.)
12.35–12.40	Diskusija / Discussion	
12.40–13.30	Pārtraukums / Coffee break	
2.sēde/Session 2		
Vadītājs/Chair: Guntis Gerhards		
13.30–13.50	Jānis Ciglis <i>Latvijas Nacionālais vēstures muzejs / The National History Museum of Latvia</i>	Apdzīvotība Metsepolē vēlajā dzelzs laikmetā (pēc 2020. gada apzināšanas rezultātiem) / The settlement pattern in Metsepole in the Late Iron Age (after the results of survey work in 2020)
13.50–13.55	Diskusija / Discussion	
13.55–14.15	Antonija Vilcāne <i>LU Latvijas vēstures institūts / Institute of Latvian History, UL</i>	Loginu senkapu 1. uzkalniņa izpēte un apbedījumu datējums / Excavation of barrow 1 at Logini cemetery and dating of the burials
14.15–14.20	Diskusija / Discussion	

14.20–14.40	Ieva Ose <i>LU Latvijas vēstures institūts / Institute of Latvian History, UL</i>	Jauno laiku arheoloģija Latvijā – sasniegumi un izaicinājumi / Post-medieval archaeology in Latvia: achievements and challenges
14.40–14.45	Diskusija / Discussion	
14.45–15.05	Ieva Pigozne <i>LU Latvijas vēstures institūts / Institute of Latvian History, UL</i>	Ieguvumi jaunākajās etnogrāfiskajās ekspedīcijās Latgalē / Results of the latest ethnographic fieldwork in Latgale
15.05–15.10	Diskusija / Discussion	
15.10–15.30	Aija Jansone <i>LU Latvijas vēstures institūts / Institute of Latvian History, UL</i>	Liturģisko tekstiliju pētniecība Latgales katoļu dievnamos / Research on liturgical textiles in Catholic churches in Latgale
15.30–15.35	Diskusija / Discussion	
15.35–15.55	Anete Karlsonē <i>LU Latvijas vēstures institūts / Institute of Latvian History, UL</i>	Pētījumi par etnogrāfu darbu Padomju Latvijā / Research on the work of ethnographers in Soviet Latvia
15.55–16.00	Diskusija / Discussion	
16.00–16.20	Ilze Boldāne-Zeļenkova <i>LU Latvijas vēstures institūts / Institute of Latvian History, UL</i>	“Dzīvās izstādes” Latvijā: izpētes iespējas / Live exhibitions in Latvia: Research potential
16.20–16.25	Diskusija / Discussion	
16.25–16.45	Noslēguma diskusija. Sekcijas darba noslēgums / Final discussion. Closing of the session	

PRIEKŠVārds

Krājumā apkopotas 2021. gada 11. martā Latvijas Universitātes 79. Starptautiskās zinātniskās konferences ietvaros Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūta organizētās sekcijas “Arheologu un etnogrāfu pētījumi Latvijā 2018. – 2020. gadā” nolasīto referātu tēzes.

Tēzēs atspoguļojas LU Latvijas vēstures institūta, LU Vēstures un filozofijas fakultātes un Latvijas Nacionālā vēstures muzeja arheologu ieguldījums arheoloģiskā mantojuma un senvēstures aktuālu jautājumu izpētē.

Līdztekus komercizrakumiem un uzraudzībām, pēdējos trīs gados arheologi organizējuši vairākas apzināšanas ekspedīcijas, meklējot seno iedzīvotāju aktivitāšu un izmantoto dabas resursu vietas, skaidrojot apdzīvotības problēmas. Negaidīti atklājumi iegūti, zinātniskos nolūkos veicot izrakumus apbedīšanas vietās. Tēzēs aktualizēts jautājums par situāciju jauno laiku arheoloģijas pieminekļu izpētē un šīs jomas attīstības perspektīvām.

Tēzēs ietvertās atziņas balstītas padziļinātos, starpdisciplināros pētījumos, tās atspoguļo jaunu tēmu un arheoloģiskā materiāla interpretāciju meklējumus, kā arī arheoloģisko pieminekļu apzināšanas un izrakumu metodiskos aspektus.

Etnogrāfu referātu tēzes prezentē pēdējos gados Latgalē organizēto etnogrāfisko ekspedīciju veikumu. Tas ietver materiālā un nemateriālā kultūras mantojuma, kas saistīts ar tekstiliju (tostarp arī katoļu baznīcu liturģisko tekstiliju), apģērba, rokdarbu vēstures izpēti. Etnogrāfisko ekspedīciju kontekstā aplūkoti arī padomju periodā organizēto lauka pētījumu virzieni un tos ietekmējošie faktori. Etnogrāfu pētīto tēmu lokā novitāte ir etnogrāfisko un frīku šovi Latvijā 19. un 20. gs. mijā.

PREFACE

This volume brings together the abstracts of papers presented at the session “Archaeological and ethnographic research in Latvia, 2018–2020” held by the Institute of Latvian History, University of Latvia on 11 March 2021 in the frame of the 79th International Scientific Conference of the University of Latvia.

The abstracts reflect the contribution by archaeologists from the Institute of Latvian History, University of Latvia, Faculty of History and Philosophy, University of Latvia and the National History Museum of Latvia to the study of the archaeological heritage and topical issues in prehistory. Alongside commercial excavations and archaeological monitoring, archaeologists have in recent years carried out several prospections to identify locations where the ancient inhabitants were active and where natural resources were exploited, addressing questions relating to settlement patterns. Unexpected results have been obtained in the course of research excavations at burial sites. There are abstracts focussing on the state of research into early modern archaeological sites and the potential for developing this field of research.

The ideas advanced in the abstracts are based on in-depth interdisciplinary research and reflect an orientation towards novel themes and interpretations of archaeological material, as well as methodological aspects of archaeological survey and excavation.

The abstracts of the papers by ethnographers present the results of ethnographic fieldwork undertaken in recent years in the Latgale region. This encompasses the study of tangible and intangible heritage relating to the history of textiles (including liturgical textiles from Catholic churches), dress and handicrafts. In the context of ethnographic fieldwork, the topics covered by fieldwork undertaken during the Soviet period and the factors influencing it are also examined. Ethnographic and freak shows in Latvia at the turn of the 20th century constitute a novel topic in ethnographic research.

NEOLĪTA LAIKA PODNIECĪBA KOPIENAS DZĪVESVEIDA KONTEKSTĀ: TRAUKU ROTĀŠANA AR APTĪTĀS AUKLAS UN CŪKDELFINU ZOBU IESPIEDUMIEM

Valdis Bērziņš
Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūts

Referātā aplūkoti divi iespīestā rotājuma veidi, kas bieži sastopami uz vidējā neolīta (4. g. t. pr. Kr.) māla traukiem – aptītās auklas un cūkdelfīnu zobu iespīedumi.

Keramikas rotāšana ar t.s. aptītās auklas iespīedumiem ir plaši piekopta tradīcija šajā periodā Ziemeļeiropā, tostarp Austrumbaltijas reģionā. Detalizētāk izpētīts šāda veida rotājums uz trauku lauskām no Riņņukalna apmetnes pie Burtnieku ezera: to veido sekli, garenī iespīedumi no aukliņas, kas uztīta uz cietas pamatnes. Iespīedumu mikroskopiskā izpēte atklāja, ka spīedogam izmantoja ~0,5–1,5 mm diametra šķeterētu pavedienu, to uztinot uz pamatnes ar asu šķautni (piemēram, uz gliemenes čaulas fragmenta). Kā liecina Sārnotes apmetnē atrastie tīklu fragmenti, no šādām smalkām aukliņām neolīta laikā izgatavoja zvejas tīklus. Šādas auklas tolaik vija no liepu lūkiem; varētu būt izmantoti arī citi materiāli – dzīvnieku cīpslas, nātru šķiedras u.tml.

Savukārt, jūras zīdītāja – cūkdelfīna (*Phocaena phocaena*) – žoklis vai tā fragments ar zobiem lietots, lai iespīestu sīku bedrīšu rindas, kādas redzamas uz šī laikposma keramikas no piejūras apmetnēm un paretam arī iekšzemē. Uzmanība pievērsta šāda veida rotājumiem uz keramikas no Siliņupes apmetnes (Engures nov. Lapmežciemā), kur izrakumos salīdzinoši lielā skaitā iegūti arī cūkdelfīnu kauli, liecinot, ka šī dzīvnieka medībām bija ievērojama saimnieciska nozīme.

Secinājumi. Ornamenta veidošanai izmantotie rīki – aptītās auklas spīedogs un cūkdelfīna žoklis ar zobiem – atšķiras pēc to izgatavošanas veida. Ja pirmais ir cilvēka veidota spīedoga forma, tad otrajā gadījumā izmantotas dzīvnieka anatomijā sastopamās formas. Tomēr abi spīedogu veidi sasaista podniecību ar citām dzīves jomām – pirmajā gadījumā ar tekstilijām un ar zvejas tīklu izgatavošanu, tātad pastarpināti ar zveju kā tādu, bet otrajā gadījumā, protams – ar cūkdelfīnu medībām. Tradīcija izgatavot un izmantot attiecīgā veida keramikas rotāšanas spīedogus ir cieši saistīta ar attiecīgajām dzīves jomām. Tikai iesaistoties šajās aktivitātēs, bija iegūstami vajadzīgie materiāli attiecīgo spīedogu sagatavošanai un keramikas rotāšanas tradīciju uzturēšanai. Turklāt jebkuram, kurš pārzina konkrēto keramikas rotāšanas tehniku, aplūkojot šādā veidā ornamentētus traukus, raisīsies asociācijas ar attiecīgo dzīves jomu. Līdz ar to paceļas jautājums arī par rotājošo elementu simbolisko nozīmi un to lomā akmens laikmeta kopienu identitātes uzturēšanā.

Pētījumi veikti LU bāzes finansējuma projektā „Latvijas teritorija kā dažādu kultūrtelpu, reliģiju, politisko, sociālo un ekonomisko interešu saskarsmes zona no aizvēstures līdz mūsdienām” un Latvijas Zinātnes padomes Fundamentālo un lietīšķo pētījumu projektā “Cilvēks dinamiskā ainavā: Latvijas piejūras smiltāju biogrāfija” (Izp-2018/1-0171).

NEOLITHIC POTTERY IN THE CONTEXT OF COMMUNITY LIFEWAYS: DECORATION WITH CORD STAMP AND PORPOISE TOOTH IMPRESSIONS

Valdis Bērziņš
Institute of Latvian History, University of Latvia

The paper considers two kinds of impressed decoration frequently observed on Middle Neolithic (4th mill. BC) pottery vessels: cord stamp and porpoise tooth impressions.

The kind of pottery decoration known as cord stamp constitutes a widespread tradition during this period in Northern Europe, including the eastern Baltic region. A detailed study has been undertaken of cord stamp decoration on pottery sherds from the habitation site of Riņņukalns by Lake Burtnieks. It consists of shallow, elongated impressions stamped with a cord wound on a firm support. Microscopic examination of the impressions revealed that the stamp was made of plied thread ~0.5–1.5 mm in diameter, wound on a sharp-edged support (such as a fragment of mussel shell). Finds of net fragments from the Sārņate site show that such fine cords were used in the Neolithic to make fishing nets. In this period, such cords were made of lime bast; other materials could also have been used, such as sinew, nettle fibre, etc.

A whole or partial jaw with teeth from a sea mammal, the harbour porpoise (*Phocaena phocaena*), was used to impress rows of fine pits, such occur on pottery of this period from coastal sites and sometimes from inland areas as well. Attention is focussed on decoration of this kind on pottery from the Siliņupe site (Lapmežciems in Engure Municipality), where a relatively large quantity of porpoise bones was also recovered in the course of excavation, indicating the economic importance of this animal.

Conclusions. The tools used for ornamentation, namely the cord stamp and the porpoise jaw with teeth, differ in terms of their manufacture. While the former constitutes an artificially created stamp form, the latter makes use of the forms represented in animal anatomy. At the same time, both forms of stamp connect pottery with other spheres of life: in the former case with textiles and the production of fishing nets, i.e., indirectly with fishing as such, and in the latter case, of course, with porpoise hunting. The tradition of making and using pottery stamps of these particular kinds is closely linked to the respective spheres of activity. Engagement in these activities was necessary in order to obtain the necessary materials for making the stamps and upholding the pottery decoration tradition. Moreover, on regarding vessels decorated in this way, anyone familiar with the particular technique of pottery ornamentation would have associated them with the respective sphere of activity. Accordingly, we may also consider the symbolic significance of the decorative elements and their role in the identity of the Stone Age communities.

The research was undertaken in the base funding project of the University of Latvia “Letonica, diaspora and intercultural communication” (ZD2015/AZ85) and in the Latvian Council of Science project “People in a dynamic landscape: tracing the biography of Latvia’s sandy coastal belt” (lzp-2018/1-0171).

BURTNIEKU PALEOEZERA KRASTU ARHEOLOĢISKĀ APZINĀŠANA 2020. GADĀ: IZPĒTES REZULTĀTI UN PERSPEKTĪVAS

Mārcis Kalniņš¹, Aija Macāne²

¹Latvijas Universitātes Vēstures un filozofijas fakultāte

²Gēteborgas Universitātes Vēstures studiju nodaļa

Senā Burtņieku ezera krastos un tā apkārtnē līdz šim pētītie akmens laikmeta pieminekļi ir vieni no nozīmīgākajiem šī perioda pieminekļiem ne vien Latvijā, bet visā Ziemeļeiropas mežu joslā. Tieši Burtņieku ezera krastos 19. gs. otrajā pusē tika atklātas un arheoloģiski pētītas pirmās mūsdienu Latvijas teritorijā zināmās akmens laikmeta apmetnes. 20. gs. 60.-70. gados intensīvi arheoloģiskie izrakumi norisinājās Zvejnieku akmens laikmeta arheoloģiskajā kompleksā. Līdz 21. gs. sākumam ezera krastos bija atklātas un pētītas četras akmens laikmeta apmetnes un savāktas liecības par vairākiem savrupatradumiem. Pirmie sistemātiskie pētījumi ar mērķi atklāt jaunas akmens laikmeta liecības senā Burtņieku ezera krastos notika 2000. gadu sākumā, kad arheologu I. Zagorskas un V. Bērziņa vadībā aktīvi apzinot senā ezera krastus kopumā tika atklātas desmit jaunas senvietas.

Līdz šim atklātās arheoloģiskās liecības norāda uz vairāk kā 7000 gadus ilgu, nepārtrauktu un intensīvu ezera apkārtnes apdzīvotību akmens laikmetā. Tik ilgstošas apdzīvotības rezultātā ezera krastos un tā tuvējā apkārtnē būtu jāizveidojas krietni lielākam senvietu skaitam, t.s., dažādu specifisku aktivitāšu vietām kā, piemēram, krama, okera, māla u.c. resursu izejmateriālu ieguves vietām, medību vietām u.c., nekā līdz šim atklāts. Tādēļ ar mērķi atklāt jaunas akmens laikmeta senvietas un liecības par cilvēku aktivitātēm ezera krastos, kas sniegtu daudz pilnīgāku priekšstatu gan par apdzīvotību ap ezeru, gan dažāda veida aktivitātēm, 2020. gadā tika atsākta sistemātiska Burtņieku paleoezera senkrastu apzināšana.

Apzināšanas metodoloģija bija balstīta uz līdz šim zināmo paleoģeogrāfisko datu kombinēšanu ar jaunajiem LiDAR datiem, kas ļauj modelēt senā paleoezera krasta līnijas, ņemot vērā ezera ūdens līmeņa svārstības akmens laikmetā. Pateicoties izmantotajai metodoloģijai, apzināšanas laikā, kurā piedalījās pētnieki un studenti no Latvijas, Somijas un Igaunijas, tika atklātas astoņas jaunas arheoloģisko atradumu vietas, no kurām, ņemot vērā tur iegūto atradumu daudzumu, trīs būtu uzskatāmas par senajām apmetņu vietām. Tāpat tika konstatētas arī vairākas krama šķembu, oļu un to fragmentu atradumu vietas, kurās iegūtie krama priekšmeti nebija pilnīgi droši identificējami kā arheoloģiskas senlietas. Tomēr, tikai vienā no šīm vietām iegūtais krama oļa fragments droši ir ģeoloģiskas izcelsmes. Pārējos gadījumos attiecīgajās vietās izpēte jāturpina, lai droši apgalvotu, ka krama atradumu izcelsme tajās nav saistīta ar cilvēku aktivitāti akmens laikmetā. Arheoloģisko apzināšanas darbu laikā veicot ainavas un reliefa izvērtējumu tika gūts arī priekšstats par vairākām potenciālām akmens laikmeta apdzīvotībai piemērotām vietām, kuras 2020. gada ekspedīcijas laikā apaugma dēļ nebija iespējams tuvāk izpētīt.

Arheoloģiskās apzināšanas darbus finansēja Valsts Kultūrkapitāla fonds projekta Nr. 2020-2-KMA059 "Burtņieku ezera arheoloģiskā apzināšana" ietvaros.

ARCHAEOLOGICAL SURVEY OF THE SHORES OF BURTNIEKS PALEOLAKE IN 2020: RESEARCH RESULTS AND FUTURE POTENTIAL

Mārcis Kalniņš¹, Aija Macāne²

¹*Faculty of History and Philosophy, University of Latvia*

²*Department of Historical Studies, University of Gothenburg*

The Stone Age sites investigated at the shores of the ancient Lake Burtnieks and in its surroundings are among the most significant archaeological sites known from this period not only in Latvia, but in the whole of the forest zone of Northern Europe. The first Stone Age settlements discovered and investigated archaeologically in present-day Latvia in the second half of the 19th century were located at the shores of Lake Burtnieks. In the 1960s and 1970s, major archaeological excavation took place in the Zvejnieki archaeological complex. Up to the 21st century, only four Stone Age settlement sites were discovered and investigated at the shores of the lake, in addition to several stray find locations. The first systematic prospection took place in the early 2000s, with the aim of discovering new evidence of Stone Age habitation at the shores of ancient Lake Burtnieks. In total, ten new sites were discovered by archaeologists I. Zagorska and V. Bērziņš.

Archaeological evidence from the excavated Stone Age sites indicates more than 7000 years of continuous and intense habitation around the lake. Such long-term habitation should have resulted in a greater number of ancient sites than those known so far. The shores of the lake and its surroundings must have been intensively inhabited, including sites for various specific activities, such as flint, ochre, clay and other resource extraction, hunting, etc. In 2020, a systematic archaeological survey of the former shores of Paleolake Burtnieks was resumed in order to discover new Stone Age sites and obtain a more holistic picture of habitation intensity and various human activities at the shores of the lake.

The methodology of the survey was based on combining the new LiDAR and published palaeogeographical data. This approach facilitated the creation of shoreline models of the paleolake, taking into account the lake water level fluctuations during the Stone Age. During the survey, carried out by researchers and students from Latvia, Finland and Estonia, eight new archaeological sites were discovered, three of which, given the number of finds, can be considered as settlement sites. In addition, numerous pieces of flint shatter, pebbles and pebble fragments were collected. However, macroscopic analysis of these finds does not allow them to be identified with certainty as archaeological artefacts. Only one of these pieces is definitely of geological origin; in other cases, further research is required in order to determine whether or not the flint finds relate to human activity in the Stone Age. Furthermore, during the archaeological survey several potential Stone age habitation areas were identified in the landscape, but due to the vegetation cover, further investigation of these sites was not possible during the survey in 2020.

The archaeological research was financed by the State Culture Capital Foundation project No 2020-2-KMA059 "Archaeological prospection at Lake Burtnieks"

RESURSU APZINĀŠANA ARHEOLOĢIJAS KONTEKSTĀ: MĀLI DAUGAVAS LEJTECĒ, KURZEMĒ UN BURTNIEKA EZERA APKĀRTNĒ

Vanda Visocka¹, Mārcis Kalniņš¹, Artis Kons²
¹Latvijas Universitātes Vēstures un filozofijas fakultāte
²Latvijas Universitātes Ķīmijas fakultāte

Dabas resursiem un to pieejamībai vienmēr bijusi liela loma cilvēku dzīvē. Liela dažādu resursu pieejamība ļauj nodrošināt gan stabilu pārtikas ieguvu un apstrādi, gan arī uzturēt dažādus amatniecības veidus. Īpaši nozīmīgs dabas resurss ir māls, kuru aizvēsturē esošās kopienas izmantoja visdažādākajos veidos - gan keramikas trauku izgatavošanā, gan kā apmetumu celtnēm, gan arī tīģeļu un lejamveidņu izgatavošanā priekš bronzas apstrādes, u. c. Ņemot vērā māla plašo pielietojumu, līdz ar to arī lielo nozīmi aizvēstures kopienās, aktuāls ir jautājums par šī materiāla pieejamību un kvalitāti dažādos Latvijas reģionos. Māla resursu izpēte ļauj noteikt resursu kvalitātes ietekmi uz izgatavotajiem priekšmetiem, kā arī sniegt nozīmīgu informāciju to izcelsmes (vietējs vai importēts?) izpētē. Līdz šim pieejamo dabas resursu izpētei arheoloģisko pētījumu kontekstā Latvijas teritorijā pievērsta salīdzinoši maza uzmanība, līdz ar to šādi dati pētniekiem trūkst.

Šī pētījuma mērķis ir noskaidrot māla resursu izplatību un īpašības aizvēsturisko dzīvesvietu tuvumā. Lai īstenotu šo mērķi 2020. gadā tika apzināti trīs reģioni, divi ar salīdzinoši intensīvu apdzīvotību - Burtnieka ezera senais krasts un Daugavas lejtece Doles salas apkārtnē un šķietami mazāk apdzīvotā Rietumkurzeme. Kopumā no šiem reģioniem tika iegūti 18 māla paraugi, no kuriem tika izgatavotas 17 māla briketes. Tās tika apdedzinātas 700°C, kas tiek uzskatīta par maksimālo sasniedzamo apdedzināšanas temperatūru bedres tipa atklātās uguns trauku apdedzināšanas tehnikai. Šāda paraugu apdedzināšana nodrošina līdzīgas ķīmiskās un mineraloģiskās reakcijas ar tām, kas notikušas māla senlietu izgatavošanas brīdī, līdz ar to ļaujot paraugus un senlietas savstarpēji salīdzināt. Šajā pētījumā māli tika salīdzināti ar dzīvesvietu arheoloģisko keramiku. Lai noskaidrotu mālu un keramikas ķīmisko sastāvu tika veikta viļņu dispersijas - rentgenstaru fluorescences spektrometrija (WD-XRF), savukārt mineraloģiskā sastāva izpētei pielietota petrogrāfija, izmantojot plānslīpējumu metodi.

Pētījuma rezultātā tika noskaidrots, ka arheoloģisko dzīvesvietu tuvumā Daugavas lejtecē ap Doles salu un Burtnieka senās krasta līnijas apkārtnē māls atrodams vieglāk un lielākā daudzumā nekā Rietumkurzemē. Visos trijos reģionos pamatā tika atrasts un iegūts morēnmāls, divos gadījumos (Dzintaros Daugavas lejtecē) tika iegūta ļoti mālaina augsne un vienā (netālu no Klūgu mājām Skrundas apkārtnē) - kaļķains kvartāra māls. Savukārt Labraga apkārtnē no stāvkrasta tika iegūts devona māla paraugs. Visi iegūtie paraugi, izņemot mālaino augsni, bija plastiski un piemēroti keramikas trauku izgatavošanai. Salīdzinot māla briķešu ķīmisko sastāvu ar keramikas trauku lauskām, tika noskaidrots, ka tās nekorelē viena ar otru. Tādējādi izpētes pirmie rezultāti norāda, ka pētījumā ietvertajās teritorijās aizvēsturē keramikas trauku izgatavošanā nav tikuši izmantoti visi apkārtnē pieejamie māla resursi, tie, iespējams, šķiroti pēc kādiem kritērijiem. Tomēr nedrīkst izslēgt māla ķīmiskās raksturīpašības - to ķīmiskais sastāvs pat vienā iegulā dažādos dziļumos spēj krasi atšķirties. Nepieciešami papildus pētījumi, lai izvērstu plašākas interpretācijas.

SURVEY OF THE RESOURCES IN THE CONTEXT OF ARCHAEOLOGY: CLAYS IN THE LOWER DAUGAVA AREA, COURLAND AND THE SURROUNDINGS OF LAKE BURTNIEKS

Vanda Visocka¹, Mārcis Kalniņš¹, Artis Kons²

¹*Faculty of History and Philosophy, University of Latvia*

²*Faculty of Chemistry, University of Latvia*

Natural resources and their availability have always played a major role in people's lives. The wide availability of various resources makes it possible to ensure secure provision and processing of food and to maintain various crafts. A particularly crucial resource is clay, which was used by prehistoric communities in various ways: in the production of ceramic vessels, as daub for buildings, as well as in the manufacture of crucibles and moulds for bronze casting, etc. Taking into account the diverse uses of clay, and therefore its major role in prehistoric communities, the availability and quality of this material in various regions of Latvia is a significant question. Research into clay resources makes it possible to determine the impact of resource quality on the artefacts created, as well as to provide important information for the study of their origin (local or imported?). Until now, relatively little attention has been given to the research on available natural resources in the context of archaeology in present-day Latvia, which means that researchers lack this kind of data.

The aim of this study is to determine the distribution and properties of clay resources in the surroundings of prehistoric settlements. In order to achieve this goal, in 2020 three regions were surveyed, two of them with a relatively dense population, namely the former shoreline of Lake Burtnieks and the lower Daugava area in the surroundings of Dole Island, and the seemingly less populated western part of the Kurzeme region. In total, 18 clay samples were obtained from these regions, from which 17 clay briquettes were made. They were fired at 700° C, which is considered to be the maximum achievable firing temperature for the pit firing technique. Such firing of the samples ensures similar chemical and mineralogical reactions to those that took place at the time of making the clay artefacts, thus allowing the collected clay and artefacts to be compared with each other. In this study, clays were compared with archaeological pottery from the nearby settlements. In order to determine the chemical composition of clays and ceramics, wavelength dispersive X-ray fluorescence spectrometry (WD-XRF) was used, while petrography was used to study the mineralogical composition using the thin sectioning method.

Survey revealed that in the surroundings of archaeological settlements in the lower Daugava area around Dole Island and in the territory of the former shoreline of Lake Burtnieks, clay is more abundant and easier to find than in western Courland. In all three regions, moraine clay was mainly found and sampled. In two cases (Dzintari at the bank of the lower Daugava), clayey soil was found, and in one (near Klūgas farm in the vicinity of Skrunda) calcareous Quaternary clay was discovered. Lastly, in the vicinity of Labrags, a sample of Devonian clay was obtained from the coastal bluff. All of the obtained samples, except for clay soil, were plastic and suitable for making ceramic vessels. Comparing the chemical composition of clay briquettes with pottery, it was found that they do not correlate with each other. Therefore, the first results of this study indicate that in the surveyed areas not all of the available clay resources have been used in prehistoric times for the production of ceramic artefacts, and it is possible that clays may have been chosen according to particular criteria. However, it is important to stress the chemical properties of the clay: their chemical composition can vary significantly in one bed. Additional research is needed for more precise interpretations.

KURŠU AKTIVITĀTES BALTIJAS JŪRAS PIEKRASTES JOSLĀ: PĒTĪJUMI LAPIŅU KAPULAUKĀ

Inga Doniņa¹, Valdis Bērziņš¹, Normunds Stivriņš¹⁻⁴

¹ Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūts

² Latvijas Universitāte, Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultāte

³ Tallinas Tehnoloģiju Universitāte, Ģeoloģijas nodaļa

⁴ Ezeru un Purvu Izpētes Centrs

Pētījums veltīts Baltijas jūras piekrastē lokalizētam Lapiņu kapulaukam, kurā mirušie apbedīti sadedzināti laika posmā no 12. gs. līdz 14./15. gs. mijai, lai iegūtu skaidrāku priekšstatu par šāda veida apbedījumiem Baltijas reģionā un vides apstākļiem kapulauka veidošanas brīdī.

Arheoloģiskie izrakumi Lapiņos notikuši 2012., 2014. un 2015. gadā, Valda Bērziņa un Ingas Doniņas vadībā. Lapiņi ir dubults arheoloģiskais piemineklis, kur vēlā dzelzs laikmeta / viduslaiku kapulauks ierīkots akmens laikmeta dzīvesvietā. Gan kapulauks, gan apmetne stipri postīti ceļa ierīkošanas laikā. Lapiņu kapulauks ierīkots nelielā smilšu pacēlumā Sārnotes purva Z masīva malā. Kapulauks provizoriski varētu būt aizņēmis aptuveni 2000 – 3000 m² lielu teritoriju.

Kopskaitā izpētītajā teritorijā varēja nodalīt aptuveni 11 iespējamus kapus. Tiem kopīga tendence – ogļainais slānis atsedzās tūlīt zem humusa kārtas, ogļainā slāņa biezums variēja no ~ 1 līdz 20 cm. Lapiņu kapulaukā kremētās paliekas galvenokārt izkaisītas plašākā teritorijā (tūlīt zem augsnes virskārtas). Atsevišķos apbedījumos sārta paliekas bija ieraktas nelielās bedrītēs, bet vienā gadījumā sārta paliekas iebērtas zārkā un ieraktas taisnstūra formas kapa bedrē.

Vides apstākļu noskaidrošanai, Lapiņu kapulauka izmantošanas brīdī, analizēti sporu – putekšņu un neputekšņu jeb citu mikroatlieku analīze no diviem kremētiem apbedījumiem. Iegūtie sporu – putekšņu rezultāti norāda, ka apbedījuma izveidošanas laikā apkārtējā ainavā pastāvēja jaukta tipa mežs, kurā dominēja alksnis, priede, egle, bērzs, goba un zāle.

Analizēti Lapiņu kapulaukā iegūtie 43 kokogles paraugi no 7 izrakumu laukumiem, lai noteiktu kokmateriālu izmantošanu kremācijas rituālos. Koka sugu analīze kokogļu paraugiem no dažādām Lapiņu kapulauka vietām uzrāda, ka sārta kā dominējošais kokmateriāls izmantota priede, kā arī osis, egle, alksnis un bērzs. Bet zārka dēļiem koksne bija pārāk mineralizējusies, lai precīzi noteiktu koka sugu, no kāda tas izgatavots, izšķirams bija tikai tas, ka ir piederīgs lapu kokam (tuvāk nenosakāms).

Līdz šim nav konstatēta kapulaukam atbilstoša dzīvesvieta, domājams, tā varētu būt lokalizējama mūsdienu Sārnotes ciema apkārtnē, kas tiek pieminēta 1230. g. līgumā ar Romas pāvesta legātu – *Sarnitus*. Lapiņu kapulauks atrodas mazauglīgā reģionā, agrākā Baltijas ledus ezera kāpas zonā. Lapiņu kapulaukā nav saskatāmas iezīmes, kas norādītu uz militarizētas sabiedrības pastāvēšanu (profesionālas karadraudzes pastāvēšana) kāda konstatējama citos šī perioda kuršu kapulaukos Ziemeļkurzemē.

Lapiņu kapulauks ir viens no retajiem kuršu kapulaukiem, kuram veikti sporu-putekšņu un makroatlieku analīzes, kā arī noteikti kokogļu paraugi. Pētījumā iegūtie rezultāti paver iespēju plašākiem pētījumiem ne tikai kuršu apbedīšanas tradīciju pētniecībā, bet arī vides apstākļu noskaidrošanai plašākā reģionā.

Pētījums izstrādāts projekta “Cilvēks dinamiskā ainavā: Latvijas piejūras smiltāju biogrāfija” (LZP-2018/1-0171) ietvaros. Arheoloģisko paraugu datēšanu līdzfinansēja Valsts Kultūrkapitāla fonds.

COURONIAN ACTIVITY IN THE COASTAL BELT OF THE BALTIC SEA: THE LAPIŅI BURIAL SITE

Inga Doniņa¹, Valdis Bērziņš¹, Normunds Stivrīņš¹⁻⁴

¹*Institute of Latvian History, University of Latvia*

²*Faculty of Geography and Earth Sciences, University of Latvia*

³*Tallinn University of Technology Department of Geology,*

⁴*Lake and Peatland Research Centre*

The study examines Couronian burial practices in western Latvia, focussing on the flat cremation cemetery of Lapiņi, which was in use from the 12th up to the turn of the 15th century, with the aim of obtaining a clearer insight into burials of this kind in the Baltic region and assessing the environmental conditions during the cemetery's time of use.

Archaeological excavation was undertaken in 2012, 2014 and 2015, under the direction of Valdis Bērziņš and Inga Doniņa. Lapiņi is a double archaeological monument, where a Late Iron Age/medieval Couronian cemetery has been established in the same location as a Stone Age habitation site. Both the earlier habitation site and the cemetery have been seriously damaged in the course of road-building.

Lapiņi cemetery is placed on a low sandy ridge at the edge of the northern tract of Sārnate Mire. Based on the size of the investigated area and the distribution of the finds, the total area of Lapiņi cemetery may be estimated at 2000–3000 m². Altogether, about 11 potential graves could be distinguished in the excavated area. A common trend is that a charcoal-rich layer, varying in thickness from about 1 to 20 cm, appeared immediately under the humus layer. At Lapiņi, the cremated remains were generally scattered in a large area, and were revealed immediately below the topsoil. In individual cases cremated remains of the dead have been buried in small pits or, in one case, placed in a coffin in a rectangular grave.

Analysis of pollen and non-pollen palynomorphs or microfossils from two cremation burials has been carried out in order to establish the environmental conditions at the time of use of Lapiņi cremation cemetery. Pollen analysis indicates that at the time of use of the cemetery there was mixed forest in the environs, dominated by alder, pine, spruce, birch, elm and grasses. Also, 43 charcoal fragments from seven excavation areas containing cremation graves have been examined in order to shed light on the environment and the use of fuelwood in cremation rituals. At Lapiņi, the dominant fuelwoods for funeral pyres were pine, as well as ash, spruce, alder and birch.

Currently, no settlement site corresponding to the cemetery has been identified. It may be thought to have been located in the vicinity of the present-day village of Sārnate, about 2 km from the cemetery, which is mentioned in an agreement of 1230 as *Sarnitus*. The Lapiņi burial ground is located in a low-fertility region, on the sandy plain of the former Baltic Ice Lake. There are no discernible features at the Lapiņi cemetery that would indicate the existence of a militarized society (a professional military retinue). Such indications can be found at other Couronian burial grounds.

Lapiņi cemetery is one of the few Couronian burial sites of this period in present-day Latvia for which taxonomic, pollen and non-pollen palynomorph analysis have been carried out. The results obtained in the study provide an opportunity not only for more extensive research into Couronian burial traditions, but also for clarifying the environmental conditions of that period in the wider region.

The research on which this paper is based was carried out of the project "People in a dynamic landscape: tracing the biography of Latvia's sandy coastal belt" (LZP-2018/1-0171). Radiocarbon dating of archaeological samples was funded by the State Culture Capital Foundation.

ZEMGAĻU UGUNSKAPI TĒRVETES VIESTUROS

Normunds Jērums
Tērvetes senvēstures muzejs

Zemgaļu vēstures un kultūras pētniecībā 12.–13.gs. gadsimta apbedīšanas tradīcijas arheologos ir raisījušas daudz jautājumu, diskusiju un hipotēžu. Līdz šim atklāts neliels kapu skaits, kurus var attiecināt uz minēto laika posmu. Zemgaļu apbedījumi kapulaukos ievērojamā skaitā izsekojami līdz 11. gs. beigām Latvijas un Lietuvas teritorijā. Pētniekiem nav izdevies noskaidrot, kāpēc pēc 11. gs. zemgaļu kapulaukos nav sastopami ar 12.–13. gs. datējami apbedījumi. Daļēju atbildi uz jautājumu dod jaunas apbedījumu vietas atklāšana zemgaļu apdzīvotajā teritorijā un tajā veiktie arheoloģiskie pārbaudes izrakumi.

2020.gadā no 22.–23. maijam Tērvetes Dabas parka teritorijā veikti arheoloģiskās apzināšanas un izpētes darbi. To mērķis bija pārbaudīt šo tēžu autoram sniegtās ziņas par senlietu atradumiem Tērvetes Dabas parka teritorijā. Tika veikti izrakumi sešos pārbaudes laukumos 11,5 m² platībā un atklāti pieci ugunskapi, kuri datējami ar 12.–13.gs. sākumu. Vienā no laukumiem konstatēts dubultais ugunskaps, kurā, spriežot pēc senlietām, vienkopus apbedīti sieviete un vīrietis. Dubultkaps bagāts ar līdzīgi dotajām rotām un sadzīves priekšmetiem. Starp atklātajiem apbedījumiem ar krāšņu un bagātu senlietu klāstu izcēlās ugunskaps, kura kapa inventārā bija arī atsevišķas, zemgaļu materiālajai kultūrai neraksturīgas rotas, piemēram, važiņu sadalītājs, aprobece ar zvērgalvu galiem un stikla krelles, uzvērtas uz stieples, kas biežāk sastopamas Baltijas somu un kuršu arheoloģiskajos pieminekļos.

Jaunatklātais Tērvetes Viesturu ugunskapu kapulauks apstiprina dažu autoru iepriekš izteiktas hipotēzes, ka zemgaļi līdzīgi kā kurši 11. gadsimta beigās no mirušo inhumācijas pakāpeniski pāriet uz jaunu apbedīšanas veidu – mirušo kremāciju. No 12. līdz 14. gadsimta sākumam kremācija ir dominējošais apbedīšanas veids zemgaļu apdzīvotajās teritorijās. Var pieņemt, ka ugunskapi atradušies līdzeno kapulauku perifērijās, bet lauksaimnieciskās darbības rezultātā tie tikuši iznīcināti. Vēl saglabājušos zemgaļu ugunskapus, iespējams, var fiksēt meža masīvos, kur nav notikusi saimnieciskā darbība. Tērvetes Viesturos starp atrastajām senlietām konstatētas arī Baltijas somiem un kuršiem raksturīgas rotas, kas liecina par savstarpēju mijiedarbību starp zemgaļiem un citām līdzās dzīvojošām tautām.

THE SEMIGALLIAN CREMATION CEMETERY OF TĒRVETES VIESTURI

Normunds Jērums
Tervete Museum of Ancient History

In research on the history and culture of the Semigallians, the question regarding their burial practices in the 12th–13th century has been surrounded by uncertainty and debate, and various hypotheses have been advanced. So far, only a small number of burials have been discovered that may be dated to this period. Semigallian burials from the period up to the end of the 11th century occur in cemeteries in large numbers in present-day Latvia and Lithuania. Researchers have not succeeded in explaining why the burials of the 11th century in Semigallian cemeteries are not followed by burials dating from the 12th–13th century. A partial answer to this question is given by the discovery of a new burial site in the area populated by the Semigallians and the trial excavation undertaken there.

Archaeological prospection and excavation were carried out in Tērvete Nature Park on 22–23 May 2020, with the aim of verifying information received by the author concerning artefact finds in the park. Six test trenches were excavated, with a total area of 11.5 m², and five cremation burials were discovered, dating from the 12th or early 13th century. One of the trenches contained a double cremation burial, in which, judging from the artefact finds, a woman and a man had been buried together. The double burial is rich in jewellery and everyday items provided as grave goods. Among the burials there was one cremation burial that stood out by the rich and elaborate set of artefacts, including some jewellery not characteristic of Semigallian material culture but found more commonly on Finnic and Couronian archaeological sites, namely a chain divider, a bracelet with animal-head terminals, and glass beads threaded on a wire.

The newly-discovered cremation cemetery of Tērvetes Viesturi confirms the hypotheses previously advanced by certain authors that, like the Couronians, the Semigallians gradually changed in the late 11th century from inhumation to a new form of burial, namely cremation. From the 12th up to the early 14th century, cremation was the dominant form of burial in the Semigallian lands. It may be presumed that the cremation burials were located at the periphery of the flat cemeteries, and have been destroyed by agriculture. Preserved Semigallian cremation cemeteries may come to light in tracts of forest that have not been affected by economic activities. At Tērvetes Viesturi, characteristic Finnic and Couronian jewellery has been identified among the artefact finds, testifying to mutual interaction between the Semigallians and neighbouring peoples.

BĒRNI IR, KAULU NAV: NEPIEAUGUŠO INDIVĪDU APBEDĪJUMU IDENTIFIKĀCIJA VAMPENIEŠU I KAPULAUKĀ (10. – 12. GS.)

Aija Ērkšķe

Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūts

Demogrāfiskie pētījumi rāda, ka bērnu (0-5 gadi) mirstība pirmsindustrializācijas valstīs sasniedz ~40%, un, domājams, līdzīgs procents būtu gaidāms arī citās pagātnes sabiedrībās, tomēr arheoloģiskais materiāls nereti uzrāda daudz mazāku bērnu skaitu kapulaukos. Latvijas arheoloģijā vislielākais bērnu iztrūkums ir konstatējams dzelzs laikmeta materiālā, kur nepieaugušie indivīdi (0–18 gadi) vidēji sastāda 15-20%, savukārt zīdaiņi un mazi bērni (līdz 5 gadiem), kuru mirstībai būtu jābūt visaugstākajai, vidēji sastāda tikai 6% no kapulauka populācijas. Tomēr, ir arī kapulauki, kas uzrāda pavisam savādākus rezultātus, kā viens no tiem ir minams Doles Vampeniešu I kapulauks, kurā bērnu apbedījums skaits ir aptuveni 37% no kopējā kapu skaita.

Laik gan varētu pieņemt, ka šis kapulauks attēlo *patieso* bērnu mirstību vēlajā dzelzs laikmetā, Vampeniešu I arheoloģiskajam materiālam ir viens ļoti būtisks trūkums - šajā kapulaukā ir ļoti vāji saglabāties kaulu materiāls (vai arī nav savākts uzglabāšanai krātuvē), tāpēc nav iespējams noteikt apbedīto indivīdu vecumu. Antropoloģiskā materiāla analīze ir viens no būtiskākajiem aspektiem nepieaugušo indivīdu pētniecībā, jo ļauj izsekot bērnu apbedījumu izmaiņai atkarībā no indivīda vecuma grupas, kā arī dod iespējams mēģināt noteikt to robežu, kad bērns ir *pieaudzis* un kļūst par pilnvērtīgu sabiedrības locekli.

Šajā referātā tiks izvērtētas bērnu apbedījumu analīzes iespējas, gadījumos, kad nav pieejams kaulu materiāls, attiecīgi nav iespējams noteikti indivīda bioloģisko vecumu. Referātā tiks meklēta atbilde uz jautājumu - vai ir iespējams veikt drošus secinājumus par indivīda vecumu (vecuma grupu: pieaugušais/nepieaugušais) tikai pēc arheoloģiskā materiāla? Kā izejas dati tiks pieņemti Vampeniešu I kapulauka izrakumu vadītājas Elvīras Šnores identificētie bērnu apbedījumi un tie tiks analizēti četrās kategorijās: 1) antropoloģiskā materiāla analīzes iespējas pēc kapu fotogrāfijām; 2) kapa bedres dimensijas (garums, platums, dziļums); 3) gredzenu un aproču iekšējais diametrs un tā korelācija ar indivīda anatomiskajiem izmēriem; 4) kapa piedevu komplekts un tā korelācija ar pieaugušo indivīdu senlietu komplektu. Pētījuma gaitā tiks izanalizēti apbedījumi, katram piešķirot vērtību skalā no 0 līdz 4, izvērtējot to, cik ļoti liela ir iespējamība, ka konkrētais kops būtu identificējams kā nepieauguša indivīda apbedījums. Šāda veida apbedījumu izvērtēšana ļauj izdarīt secinājumus par konkrētās sabiedrības attieksmi pret nepieaugušiem indivīdiem un to lomu sabiedrībā.

Šis pētījums ir izstrādāts LU LVI bāzes projekta "Latvijas teritorija kā dažādu kultūrtelpu, reliģiju, politisko, sociālo un ekonomisko interešu saskarsmes zona no aizvēstures līdz mūsdienām" ietvaros.

CHILDREN, BUT NO BONES: IDENTIFICATION OF SUBADULT BURIALS IN THE VAMPENIEŠI I CEMETERY (10TH–12TH CENT.)

Aija Ērkšķe

Institute of Latvian History, University of Latvia

Demographic data shows that deaths of children under five years of age accounted for approximately 40% of the total burden of mortality in developing countries, and there is little reason to believe that the survival of subadults was better in prehistoric societies. Nevertheless, archaeological material yields considerably lower non-adult percentages. The most serious under-representation of non-adults can be seen in Latvian Iron Age archaeological material, where subadults (0–18 years of age) on average represent 15–20% of the total number of burials. The proportion of infants and children under five years of age, on the other hand, was only 6%, although their life mortality rates should have been much higher. Nevertheless, there are examples of sites in Latvian archaeology that have given very different results, such as the Vampenieši I cemetery, where subadults represent 37% of the total number of burials.

Although one can assume that the material from the Vampenieši I shows *true* subadult mortality rates, there is one big problem with this cemetery: the anthropological material is very poorly preserved (or else an insufficient amount has been retained in the repository), and so it is impossible to determine the age of individuals. Anthropological analysis is one of the most important aspects when studying non-adults, because it allows one to track the changes in children's burials depending on the age group of the individual, as well as giving an opportunity to try to determine when the child became *an adult* and a full member of society.

The aim of the present study is to estimate the possibilities of analysing subadult burials in cases when anthropological material is not available, so that it is impossible to determine the biological age of an individual. This paper will seek an answer to the question: is it possible to draw reliable conclusions about an individual's age (or age group: adult/non-adult) using only archaeological material? The non-adult burials identified by Elvīra Šnore, the director of the excavation, will be used as starting data and will be analysed in four categories: 1) possibilities of analysis of anthropological material according to burial photographs; 2) dimensions of the grave (length, width, depth); 3) the inner diameter of rings and bracelets and its correlation with the anatomical dimensions of an individual; 4) the set of grave goods and its correlation with the set of grave goods for adults. In the course of the study the burials will be analysed, assigning a value to each on a scale from 0 to 4, evaluating the probability that the particular burial may be identified as non-adult. An analysis of this type allows conclusions to be drawn about the society's attitude towards subadults and their role in the society.

The abstract has been prepared in the project "The territory of Latvia as a contact zone between different cultural spaces, religions, and political, social and economic interests from prehistory to the present day".

APDZĪVOTĪBA METSEPOLĒ VĒLAJĀ DZELZS LAIKMETĀ (pēc 2020. gada apzināšanas rezultātiem)

Jānis Ciglis

Latvijas Nacionālais vēstures muzejs

Par apdzīvotību Metsepolē vēlajā dzelzs laikmetā ir maz liecību, nav zināmi plaši kapulauki. Arī 13. gs. rakstīto avotu liecību ir maz. Metsepole tiek uzskatīta par mežainu, vāji apdzīvotu lībiešu novadu. Tas stipri disonē ar vēlāk rakstītajos avotos atrodamajām liecībām par samērā blīvu apdzīvotību 14. un 15. gadsimtā. Piemēram, Ozolu muižai (*Lappier*) 1412. gadā piederēja 5 arkli muižas zemes un seši ciemi ar 26 arkliem zemnieku zemes vai Puikules muižai (*Puikeln*) 1427. gadā četri ciemi. Daudzie lībiskas cilmes vietvārdi norāda, ka teritorijai vajadzētu būt bijuši blīvāk apdzīvotai nekā to norāda mums zināmās arheoloģiskās liecības.

Lībiešu uzkalniņu kapulauki zināmi Metsepoles robežrajonos ar Gaujas un Idumejas lībiešiem, kā pētītie kapulauki Vainižu Zviedrukalnā un Umurgas Krastiņos. Tālāk uz ziemeļiem tie vairs nebija zināmi. E. Brastiņš ir minējis uzkalniņus uz ziemeļiem no Dikļu Grebu pilskalna, kas dabā nav atrasti. Varbūtējie līdzenie kapulauki koncentrējas Limbažu apkārtnē par ko liecina K. fon Kietera (*C.v. Kieter*) 1858. gadā pie Limbažiem atrastās lībiešu senlietas, kapulauks ir pie Auriem, kur iegūts vēlā dzelzs laikmeta šķēpa gals. Īpatnēji ar latgaliskām senlietām ir J. Graudoņa pētītie 12.–13. gs. apbedījumi Limbažu Dravniekos. Ir ziņas par vēl vairākām vietām Metsepolē, kur varētu būt vēlā dzelzs laikmeta kapulauki, vai arī iegūti savrupatradumi, kā, piemēram, pie Svētcieņa Auzu mājām atrastā 12.–13. gs bruņurupuču sakta.

2020. gada apzināšanas rezultāti papildināja mūsu zināšanas par vēlā dzelzs laikmeta lībiešu kapulaukiem Metsepolē. Viļķenes pagasta Rustūžos pie Vēveru mājām purvainā apvidus nelielā pacēlumā konstatējām piecus postītus uzkalniņus. To diametrs 6 – 8 metri, augstums 0,6-0,7 m. Ap 500 m uz DA no šiem uzkalniņiem apzinājām citu līdzīgu sešu uzkalniņu grupu, bet 500 m uz ziemeļiem no pirmās grupas pie bij. Mēkšām - vēl trīs saglabājušos uzkalniņus. Pēc savas formas, novietojuma tie visi ir tipiski vēlā dzelzs laikmeta lībiešu senkapu uzkalniņi.

Netālu no Limbažiem Umurgas pagastā pie Kalniņiem konstatējām nelielā uzkalniņā cieši kompaktā grupā izvietotus 3 – 5 mazus uzkalniņus. Uzkalniņu augstums ap 0,5 – 0,6 m, bet diametrs ap 6 -7 metri. Uzkalniņi gandrīz saskaras viens ar otru. To nozīmes precizēšanai nepieciešami pārbaudes izrakumi.

Secinājumi. Apzināšanas rezultātā noskaidrojās, ka Metsepolē, līdzīgi kā Gaujas lejtecē lībiešiem ir bijuši uzkalniņu kapulauki. Tie ir ar mazu uzkalniņu skaitu, zemi, pēc formas līdzīgi Mazstraupes Jātnieku senkapu uzkalniņiem. Līdzās varētu būt pastāvējuši arī līdzenie kapulauki. Mazais pieminekļu skaits skaidrojams ar to nopostīšanu zemes darbos.

Apzināšana veikta ar Valsts Kultūrkapitāla fonda atbalstu.

THE SETTLEMENT PATTERN IN METSEPOLE IN THE LATE IRON AGE (AFTER THE RESULTS OF SURVEY WORK IN 2020)

Jānis Ciglis
National History Museum of Latvia

There is little evidence of settlement in Metsopole in the Late Iron Age, and no large cemeteries are known. The written sources of the 13th century likewise provide little evidence on this score. Metsepole was considered a forested, sparsely populated Liv district. This is very much at odds with the evidence of fairly dense settlement that we have from later written sources, those of the 14th and 15th century. For example, in 1412 the manor of Ozoli (*Lappier*) had five hides of manor land, and six villages with 26 hides of peasant land, while the manor of Puikule (*Puikeln*) had four villages in 1427. The many place names of Liv origin show that the area must have been more densely inhabited than is indicated by the currently available archaeological evidence.

Liv barrow cemeteries are known in the parts of Metsepole bordering with the Gauja and Idumeja Livs, such as the excavated cemeteries of Vainižu Zviedrukalns and Umurga Krastiņi. Further north, no more sites of this kind were known. E. Brastiņš mentions barrows north of the hill-fort of Dikļu Grebi, the location of which has not been established. There is a possible concentration of flat cemeteries in the Limbaži area, as indicated by the finds of Liv artefacts made by C. von Kieter near Limbaži in 1858, and a cemetery at Auri, where a Late Iron Age spearhead has been found. The burials of the 12th–13th century excavated by J. Graudonis at Limbažu Dravnieki are unusual because of the Latgallian artefacts recovered there. There is information about several other sites in Metsepole where there could be Late Iron Age cemeteries, or where stray finds have been recovered, as at the farm of Auzas in Svētciems, where an oval brooch of the 12th–13th century has been found.

The results of prospection in 2020 supplement our knowledge about Liv cemeteries of the Late Iron Age in Metsepole. We discovered five disturbed barrows at the farm of Vēveri in Rustūži, Viļķene Parish, on a small rise in a boggy area. These are 6–8 m in diameter, with a height of 0.6–0.7 m. About 500 m SE of these barrows we identified another group of six barrows of the same kind, and 500 m north of the first group, by the former Mēkšas farm, there were another three preserved barrows. In terms of their form and location, these are all typical Liv barrows of the Late Iron Age.

Not far from Limbaži, at Kalniņi farm in Umurga Parish, we found 3–5 small barrows in a compact group on a small rise. The barrows are about 0.5–0.6 m high, with a diameter of about 6–7 m. The barrows almost touch one another. Trial excavation is necessary in order to characterize them.

Conclusions. The prospection work showed that the Livs of Metsepole, like the Livs of the Lower Gauja area, had barrow cemeteries. These cemeteries have a small number of barrows, which outwardly resemble the barrows of Mazstraupes Jātņieki. Flat cemeteries may also have existed. The small number of sites may be accounted for by the destruction caused by agriculture.

The prospection was carried out with the support of the State Culture Capital Foundation.

LOGINU SENKAPU 1. UZKALNIŅA IZPĒTE UN APBEDĪJUMU DATĒJUMS

Antonija Vilcāne

Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūts

Viļakas novada Loginu senkapi pieder uzkalniņu grupai, kas latgaļu apdzīvotās teritorijas austrumu daļā parādās 10.gs. beigās un tiek izmantoti līdztekus līdzējamiem kapulaukiem līdz 14.gs. Kopumā zināmi ap 50 uzkalniņkapulauku ar vairākiem tūkstošiem uzbērumu. Izrakumi līdz šim notikuši tikai nelielā daļā no tiem. Šo uzkalniņu izcelsmē, apbedīšanas tradīcijās vēl daudz neskaidrību. (Radiņš, 1999, 35). Loginu senkapi zināmi kopš 19.gs. 70. gadiem. 2019. gadā arheologu U. Kalēja un A. Vilcānes vadībā veiktie izrakumi šajā kapulaukā ir pirmie. Loginu senkapos varēja būt ap 90 uzkalniņi. Tie pārsvarā ir apaļas formas uzbērumi, bet vērojami arī daži garenī. Uzkalniņi ir līdz 3,5-6 m diametrā, augstums mūsdienās - 0,2-0,6 m. Pie vairākiem uzkalniņiem konstatēti lieli laukakmeņi, kas, iespējams, norāda uz vēl citu ZA Latvijā pieņemtu apbedīšanas tradīciju - apbedīšanu "žaņņikos".

Referāta mērķis ir analizēt Loginu uzkalniņkapulauka arheoloģisko izrakumu laikā konstatētās apbedīšanas tradīcijas un skaidrot apbedījumu hronoloģiju.

Loginu senkapos tika izpētīts viens uzkalniņš. Pētīta arī tam pieguļošā teritorija. Uzkalniņš uzbērts no smiltīm, kurās vērojamas sīkas oglītes un pelnu ieslēgumi. Uzkalniņa pamatnē konstatēts pelnu un sīku oglīšu slānītis. Līdzšinējos šī veida uzkalniņu izrakumos, lielākoties tikusi pētīta uzkalniņa centrālā daļa, rezultātā izveidojies priekšstats, ka vienā uzkalniņā apbedīts viens, reti - divi mirušie. Izpētot 1. uzkalniņu un tam rietumu pusē pieguļošo teritoriju, atsegti 6 skeletkapi. Daļēji atsegts arī viens ugunskauss. Trīs no kapiem konstatēti ārpus smilšu uzbēruma – starp diviem blakus esošiem uzkalniņiem. Kapi orientēti ZR-DA vai DR-ZA virzienā. Vairumā kapu mirušais guldīts ar galvu rietumu virzienā. Kapa inventāros pārstāvētas rotas un ieroči. Mantraču postījumu dēļ tipoloģiskās metodes izmantošana kapu datēšanai problemātiska. Pateicoties tam, ka dažos kapos bija saglabājušies skeletkauli, trīs apbedījumi tika datēti ar radioaktīvā oglekļa (^{14}C) metodi.

Secinājumi. Loginu senkapa 1. uzkalniņa izpēte devusi jaunus datus par vienā uzkalniņā apbedīto skaitu, kā arī apliecinājusi, ka mirušie apbedīti arī uzkalniņam pieguļošajā teritorijā. Radioaktīvā oglekļa (^{14}C) datēšanas metodes izmantošana ļāvusi precīzāk noteikt zem uzkalniņa uzbēruma ierakto kapu hronoloģiju. Mirušie apbedīti laikā no 12. gs. beigām līdz 14.gs.

Tēzes sagatavotas LU prioritārās tēmas apakšprojekta "Latvijas teritorija kā dažādu kultūrtelpu, reliģiju, politisko, sociālo un ekonomisko interešu saskarsmes zona no aizvēstures līdz mūsdienām" (reģ. Nr.ZD2015/AZ85) ietvaros. Radioaktīvā oglekļa (^{14}C) analīzes veiktas ar KKF un Viļakas novada domes finansiālu atbalstu.

EXCAVATION OF BARROW 1 AT LOGINI CEMETERY AND DATING OF THE BURIALS

Antoniya Vilcāne
Institute of Latvian History, University of Latvia

The cemetery of Logini in Viļaka Municipality belongs to a groups of barrows that appear in the eastern part of the Latgallian-populated area in the late 10th century and are used in parallel with flat cemeteries up to the 14th century. A total of about 50 barrow cemeteries are known, with several thousand barrows. So far, only a small number have been excavated.

There are still many questions surrounding the origin of these barrows and the burial practices (Radiņš, 1999, 35). Logini cemetery is known since the 1870s. The excavation carried out in 2019 under the direction of archaeologists U. Kalējs and A. Vilcāne is the first at this site. There may have been about 90 barrows at Logini. Most are circular in plan, while some are elongated. The barrows measure 3.5–6 m in diameter, with a present-day height of 0.2–0.6 m. There are large boulders next to several of the barrows, which may be a pointer to another burial tradition practiced in NE Latvia, namely burial in *zalniki*.

The task of the paper is to analyse the burial practices revealed in the course of excavation at Logini barrow cemetery and to establish the chronology of the burials.

A single barrow was excavated at the cemetery of Logini. The excavation also included the adjacent area. The barrow consisted of sand with inclusions of fine charcoal and ash. A layer of ash and fine charcoal was observed at the base of the barrow. Previous excavations of barrows of this kind have mainly been restricted to the central part of the barrow, as a result of which the view has developed that each barrow contained a single burial, or rarely two. In the course of excavation of barrow 1 and the area west of the barrow six inhumations were revealed. One cremation burial was also partially excavated. Three of the burials were found outside the limits of the mound of earth, between two adjacent barrows. The graves were oriented NW–SE or SW–NE. In most of the graves the deceased was placed with the head to the west. The grave inventories include jewellery and weapons. Because of damage done by grave-robbers, it is problematic to apply the typological method to date the graves. Because skeletal remains were preserved in some of the graves, three of the burials could be dated by radiocarbon (^{14}C).

Conclusions. The excavation of barrow 1 at the Logini cemetery has provided new data on the number of burials in one barrow, and has shown that people were also buried in the area adjacent to the barrow. The use of radiocarbon (^{14}C) dating has allowed the chronology of the burials under the barrow to be established more precisely. Burial took place here from the late 12th up to the 14th century.

The abstract has been prepared in the frame of the University of Latvia priority theme subproject “The territory of Latvia as a zone of contact between different cultural spaces, religions, and political, social and economic interests from prehistoric times up to the present day” (No. ZD2015/AZ85).

JAUNO LAIKU ARHEOLOĢIJA LATVIJĀ – SASNIEGUMI UN IZAICINĀJUMI

Ieva Ose

Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūts

Jauno laiku arheoloģija ir līdz šim Latvijā maz izmantots apzīmējums, jo vēsturiskās arheoloģijas teorētiski pētījumi vēl nav veikti. Latvijas vēsturnieki viduslaiku un jauno laiku šķirtni tāpat kā citur Eiropā nosacīti attiecina uz laiku ap 1500. gadu, bet praksē iegājies viduslaiku beigās saistīt ar Livonijas konfederācijas bojāeju ap 1560. gadu. Likums “Par kultūras pieminekļu aizsardzību” nosaka, ka arheoloģiskajās senvietās zemē, virs zemes vai ūdenī atrastas senlietas, kas datējamas līdz 17. gs. beigām, pieder valstij un tās glabā publiskie muzeji. Tātad uz jauno laiku arheoloģiju Latvijā varētu attiecināt valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā iekļautas senvietas, kas pastāvējušas laikā no 1500.–1700. gadam.

Izmantojot ziņas no periodiskā izdevuma “Arheologu pētījumi Latvijā” un citas literatūras, referātā apkopota informācija par pētītajām jauno laiku senvietu grupām, izpētes vēsturi un publikācijām. Profesionālu arheologu vadīti izrakumi atsevišķos agro jauno laiku pieminekļos, piemēram, Rīgas upes aizbērums slānī notika jau 1938. gadā, Salaspils zviedru skanstī – 1970.–1975. gadā, bet plašākā apjomā tie organizēti vēlāk. Pētīti Rīgas zemes nocietinājumi, vecpilsētas un viduslaiku piļu augšējie kultūrslāņa horizonti, muižu un mazpilsētu vēsturiskie centri (Valmiera, Kuldīga, Ventspils, Jelgava u.c.), lauku kapsētas, ražošanas vietas (Kurzemes-Zemgales hercoga dzelzs manufaktūra) u.c. Lielākoties notikuši aizsardzības izrakumi jaunceltņu būvlaukumos un restaurējamās ēkās, kā arī uzraudzības darbi sakarā ar pazemes komunikāciju izbūvi, bet tikai zinātniskas intereses dēļ pētījumi veikti maz. Beidzamajos gadu desmitos Latvijā radusies interese arī par 18.–19. gs. pieminekļiem, un vairākos no tiem notikuši arheoloģiski izrakumi (kuģu vraki, Daugavpils cietoksnis, kokogļu uzkalniņi u.c.). No valsts aizsardzības viedokļa tā ir “pelēkā zona”, kur zemes darbiem atļauja nav vajadzīga un atradumus muzejos var nenodot.

Apkopojot ziņas par jauno laiku arheoloģisko pētījumu rezultātā iespējam publicācijām, jāatzīmē dažas doktora disertācijas un vairāki desmiti zinātnisku rakstu, bet vēl ir daudz nepublicēta materiāla. Šajā ziņā netiek pilnībā ievērota Eiropas Konvencija arheoloģiskā mantojuma aizsardzībai, kuru ir ratificējusi arī Latvija.

Jāatzīmē, ka citu valstu – sevišķi angļu, vācu, amerikāņu – arheologi jauno laiku arheoloģiju par atsevišķu disciplīnu uzskata jau vairākus gadu desmitus. Viņi pēta arī 19. un 20. gs. pieminekļus, nodrošina studijas universitātēs, regulāri rīko konferences un izdod publikācijas. Par īpaši nozīmīgu uzskata citu nozaru zinātnieku iesaisti – mūra celtņu izrakumos piedalās būvarheologi un arhitekti, arheoloģiskā materiāla skaidrošanai veic rakstīto vēstures avotu studijas, bet senlietu izvērtēšanai izmanto tehnisko zinātņu palīdzību utt.

Secinājumi. Latvijā jauno laiku arheoloģija rada jaunus izaicinājumus – būtu jānosaka tās hronoloģiskās robežas, jāpārskata likumdošana, jāgatavo arheologi, jāorganizē starpdisciplināri pētījumi, jāveicina rezultātu publicēšana. Tas dotu jauno laiku arheoloģijai tālākas attīstības perspektīvas.

Referāta tēzes sagatavotas projektā “Latvijas teritorija kā dažādu kultūrtelpu, reliģiju, politisko, sociālo un ekonomisko interešu saskarsmes zona no aizvēstures līdz mūsdienām”.

POST-MEDIEVAL ARCHAEOLOGY IN LATVIA: ACHIEVEMENTS AND CHALLENGES

Ieva Ose

Institute of Latvian History, University of Latvia

Post-medieval archaeology is a term rarely used in Latvia so far, because theoretical research on historical archaeology has not been carried out. Latvian historians, as elsewhere in Europe, set the border between the Middle Ages and the Modern Period at around 1500, but in practice the end of the Middle Ages is associated with the decline of the Livonian Confederation around 1560. The Law on the Protection of Cultural Monuments stipulates that artefacts found on archaeological sites pre-dating the end of the 17th century are protected by the state and are to be held in public museums. Thus, post-medieval archaeology in Latvia deals with sites included in the list of state protected cultural monuments which existed in 1500–1700.

Using data from the periodical “Archaeological Research in Latvia” and other literature, this report summarizes information about the excavations and monitoring on post-medieval archaeological sites, their research history, and publications. Excavations directed by professional archaeologists on some sites, for example in the filled-up Riga riverbed, took place already in 1938, and the Swedish fortification of Salaspils was excavated in 1970–1975. More extensive excavation on such sites was organized later. So far, archaeological excavation has encompassed the earthen fortifications in Riga, the upper cultural horizons of the old town and medieval castles, the historical centres of manors and small towns (Valmiera, Kuldīga, Ventspils, Jelgava, etc.), rural cemeteries, production sites (an ironworks of the Duke of Courland and Semigallia), etc. Most of the investigations have taken the form of rescue excavation on construction sites or in buildings under restoration, as well as monitoring works connected with the provision of underground services, but there has been little research conducted solely due to scientific interest. In the last decades, archaeologists in Latvia have also become interested in 18th–19th century archaeological sites, and several of these have been excavated (shipwrecks, Daugavpils Fortress, charcoal-burning mounds, etc.). From the point of view of legislation, this is an undefined area, where no excavation permit is required and finds need not be transferred to museums.

The publications on post-medieval archaeological research include a few doctoral theses and several dozen scientific articles, but there is still a lot of unpublished material. In this respect, the European Convention for the Protection of the Archaeological Heritage, which has also been ratified by Latvia, is not being observed in full.

It should be noted that archaeologists from other countries – especially British, German and American – have been studying post-medieval archaeology as a separate discipline for several decades. They excavate not only sites of the 16th–18th but also of the 19th–20th century, hold regular conferences and publish periodicals, and there are post-medieval archaeology studies at universities. The involvement of scientists from other fields is considered especially important: building archaeologists and architects participate in the excavation of masonry buildings; studies of written historical sources are used to help interpret archaeological material, the assistance of technical sciences is applied in the evaluation of artefacts, etc.

Conclusions. Post-medieval archaeology brings new challenges in Latvia: its chronological boundaries need to be defined, legislation has to be revised, archaeologists should be trained, interdisciplinary research should be organized, and the publication of results needs to be encouraged. This would give post-medieval archaeology further development potential. *The abstract has been prepared in the project “The territory of Latvia as a contact zone between different cultural spaces, religions, and political, social and economic interests from prehistory to the present day”.*

IEGUVUMI JAUNĀKAJĀS ETNOGRĀFISKAJĀS EKSPEDĪCIJĀS LATGALĒ

Ieva Pīgozne

Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūts

Latviešu apģērba un tekstiliju vēsturē vēl arvien ir daudz neapzinātu liecību, neizpētītu aspektu un neskaidru jautājumu, īpaši saistībā ar datējumu un hronoloģiju, kura pēdējos gadu desmitos ir aktuāla apģērba pētniecībā Latvijā un citviet pasaulē. Lai pilnveidotu pētnieka prasmes un zināšanas, kā arī apzinātu apģērba vēstures materiālās un mutvārdu liecības, veicot lauka pētījumus, 2018.–2020. gadā katru gadu esmu devusies privātās etnogrāfiskās ekspedīcijās uz Latgali. Apmeklējot lauku sētas, intervēti to saimnieki un dokumentētas viņu mājās esošās tekstilijas un citi seni un ar rokām darināti priekšmeti. Tādā veidā izdevies ieraudzīt, nofotografēt un uzmērīt dažas izcilas vērtības. Viena no tādām vērtībām ir vairāk kā 100 gadus vecs apdrukāts auduma plecu lakats, kādus 19. gadsimtā un 20. gadsimta sākumā rūpnieciski ražoja Krievijas impērijas teritorijā. Šādi lakati redzami 1866. gadā Krustpils pagastā fotografēto zemnieču apģērbā, tomēr no Latgales neviens šāds lakats muzeju krājumā nav nonācis. Līdzīgs lakats Latvijas Nacionālā vēstures muzeja krājumā ir tikai viens, tas ir ražots Maskavā, bet ticis valkāts Ukru pagastā Zemgalē. Tāpat ekspedīciju laikā apzināts, cik daudz tekstiliju atrodas rokdarbnieču mājās. Vairākkārt cilvēki dāvinājuši dažādus priekšmetus, kuri kopā ar iegūtajām ziņām nodoti Preiļu Vēstures un lietišķās mākslas muzejam, ar kuru izveidojusies laba sadarbība.

Ieguvumi ekspedīcijās ir mērāmi ne tikai dokumentēto liecību skaitā, bet arī apgūtajās zināšanās un prasmēs. Ekspedīcijās viens no lielākajiem ieguvumiem ir tas, ka izdodas padziļināti iepazīties ar 20. gadsimta rokdarbiem. Nereti, pateicoties mājinieku atmiņām, tie ir relatīvi labi datēti, kas palīdz iegūt priekšstatu par rokdarbu attīstību laika gaitā. Iegūtās zināšanas noder, kad, strādājot muzeju krājumos, daudziem priekšmetiem nav datējuma, taču pētniekam jānovērtē to aptuvenais darināšanas laiks, lai saprastu, vai tie attiecināmi uz tradicionālo apģērba. Tā kā vairākas rokdarbu tehnikas Latvijā pieder pie dzīvas tradīcijas, tajās darinātie priekšmeti ir grūti datējami. Tāpēc, piemēram, adītu zeķu vai cimdu datēšana mēdz būt problemātiska. Mūsdienās redzami priekšmeti un veiktās intervijas pētniekam sniedz iespēju mācīties un pilnveidoties, apgūstot, kādi izskatās priekšmeti, kas vairs nepieder pie tradicionālā apģērba. Vēlāk, strādājot ar priekšmetiem muzeju krājumos, iegūtās kompetences palīdz nepieļaut kļūdas, attiecinot 20. gadsimta darinājumus, tajā skaitā skatuves vajadzībām darinātus tautastērpus vai to daļas, uz 19. gadsimta mantojumu.

RESULTS OF THE LATEST ETHNOGRAPHIC FIELDWORK IN LATGALE

Ieva Pīgozne

Institute of Latvian History, University of Latvia

There is still a lot of undocumented evidence, along with various unexplored aspects and unclear issues in the history of Latvian clothing and textiles, especially in connection with their dating and chronology, which has been a topical issue in the research on clothing in Latvia and elsewhere in the world in recent decades. To improve my skills as a researcher and enhance my knowledge, as well as to identify the material and oral testimonies concerning the history of clothing by conducting field research, each year in 2018–2020 I have undertaken personal ethnographic fieldwork in Latgale. During the visits to the farmsteads, their owners were interviewed, and the textiles and other old and hand-made objects in their homes were documented. In this way it was possible to view, photograph and measure some excellent, valuable objects. One such object is a printed shoulder scarf more than 100 years old, industrially produced in the Russian Empire in the 19th or early 20th century. Such scarves can be seen in the dress of peasants photographed in Krustpils parish in 1866; however, no such scarf from Latgale can be found in the museum collections. There is only one similar scarf in the collection of the National History Museum of Latvia, produced in Moscow but worn in Ukri parish in Zemgale. Additionally, in the course of the fieldwork there was the opportunity to document how many crafted textile objects there are in the homes of knitters and weavers. On several occasions, people donated various objects, which together with the obtained information have been handed over to Preili Museum of History and Applied Art, with which good cooperation has been established.

The gains of this fieldwork can be measured not only in the amount of documented evidence, but also in the knowledge and skills acquired. One of the biggest gains of this fieldwork is that it provides an opportunity to become acquainted with 20th-century handicrafts. Often, thanks to the memories of the owners or their family members, the crafted objects are relatively well dated, which helps to give an idea of the development of handicrafts over time. The knowledge gained is useful when working in museum collections, where many items are undated, but the researcher needs to estimate their approximate date to assess whether they relate to traditional clothing. As several handicraft techniques in Latvia belong to a living tradition, the objects made using these techniques are difficult to date. Thus, for example, the dating of knitted socks or gloves can be problematic. The documented objects and the interviews conducted give the researcher the opportunity to learn and improve their knowledge, discovering what the objects that no longer belong to traditional clothing look like. Later, when working with objects in museum collections, the acquired competencies help to avoid mistakes in attributing 20th-century objects, including stage costumes or garments belonging to these, to traditional dress of the 19th century.

LITURĢISKO TEKSTILIJU PĒTNIECĪBA LATGALES KATOĻU DIEVNAMOS

Aija Jansone

Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūts

2012.–2020. gados etnogrāfu zinātniskajās ekspedīcijās Latgales katoļu dievnamos (Aglonā, Baltinavā, Balvos, Galēnos, Krustpilī, Preiļos, Maltā, Riebiņos, Vārkavā, Viļakā, Viļānos, u.c.) ir apzināts nozīmīgs 18. gs. b. – 20. gs. liturģisko tekstiliju klāsts, kas aprakstu un fotouzņēmumu formātā redzami papildina LU LVI Etnogrāfisko materiālu krātuvi.

Izpētes darbs tupinās, bet jau savāktais materiāls ļauj padziļinātāk runāt par liturģisko tekstiliju vēsturi, priekšmetu izcelsmi, materiālu, rotājuma tehnikām, tekstilmateriālu iegādi un to izplatības ceļiem, kā arī par liturģisko tekstiliju ietekmi uz vienkāršās tautas gaumes veidošanos, ierosmi apgūt jaunas rokdarbu tehnikas, ko vēlāk izmantot sava apģērba un sadzīves tekstiliju rotāšanā.

Latgales katoļu dievnamos liturģiskās tekstilijas tiek rūpīgi glabātas, kas ļauj spriest par priekšmeta materiālu un izpildījumu, bet ir problēmas ar priekšmetu datēšanu, jo nekur nav pierakstītas ziņas par tekstiliju izcelsmi un darinātāju. Pētniecībā izmantojot salīdzināšanas un kontentanalīzes metodes, ir iespēja pētāmo objektu salīdzināt ar konkrētās apdzīvotās vietas vēsturi, ar dievnama darbības (celšanas, pārbūves) laiku, ar tā laika kultūras norisēm Eiropā, jaunu rokdarbu materiālu un tehniku izplatīšanos, to ietekmi uz liturģisko tekstiliju izejmateriālu, šūšanas tehnoloģiju un dizainu.

Katoļu dievnamos savākto materiālu, pēc tā funkcionalitātes nosacīti var iedalīt: 1) priesteru apģērbā (sutana, alba, komža, stola, manipuls, ornāts, kapa, galvas segas, roku un kāju āvums); 2) un baznīcas iekštelpu tekstilijās (altārsegas, karogi, baldahīni, u.c.).

Parasti liturģiskās tekstilijas tika darinātas pa veseliem komplektiem vai pa atsevišķiem priekšmetiem. Liturģisko tekstiliju komplektus darināja no viena auduma, vienā rokdarbu tehnikā, saglabājot stilistisko vienotību. Izejot no liturģiskajās tekstilijās pielietotā materiāla, tās var iedalīt krāsainos un baltos komplektos/ansambļos: a) krāsainajā liturģisko tekstiliju komplektā ietilpst priesteru apģērbs, ko viņš velk virs sutanas un dievkalpojumā nepieciešamās tekstilijas (kapa (cope) ornāts, stola, manipuls, biķera veļums un burse); b) baltajā liturģisko tekstiliju ansablī ietilpst priesteru apģērbs (alba, komža, ko velk virs sutanas) komplektā ar baltajām altārsegām. Šīs tekstilijas darināja no balta smalka lina auduma un rotāja vienotā stilā balto darbu - izšuvumu (izvilkuma darbi, tīkla darbi, rišejē un broderī), adījuma, tamborējuma, u.c. tehnikās.

Bieži līdz mūsdienām ir saglabājušās tikai atsevišķas komplekta daļas, kas pētniekiem ļauj spriest par kādreiz darinātā un lietotā liturģiskā apģērba izcelsmi, izskatu un rotājumu.

Pie atsevišķi (vienā eksemplārā) darinātām liturģiskām tekstilijām pieskaitāmi: baldahīns, karogi, zvana lente, u.c. Arī šīs tekstilijas tika darinātas saskaņā ar sava laika mākslas tendencēm un tehniskām iespējām.

Apzinātais materiāls ļauj izteikt pieņēmumu, ka

- 1) liturģiskās tekstilijas bija ļoti laikmetīgas, mūsdienu valodā runājot pat modernas, jo to darināšanā un rotāšanā tika izmantoti visi sava laika jaunie izejmateriāli (brokāts, zīds, kokvilna, audumi, diegi, u.c.), rokdarbu tehnikas (baltie un krāsainie izšuvumi, tamborējums, u.c.) un sašūšanas tehnoloģija (šujmašīnas), u.c.;
- 2) baznīcā redzētie jaunie rokdarbi un rotājošās kompozīcijas, rosināja vietējās rokdarbu pratējas apgūt jaunas tehnikas un kompozīcijas, lai tās izmantotu arī savas dzīves telpas laikmetīgā noformējumā, kā arī vēlāk iesaistīties liturģisko tekstiliju darināšanā.

RESEARCH ON LITURGICAL TEXTILES IN CATHOLIC CHURCHES IN LATGALE

Aija Jansone

Institute of Latvian History, University of Latvia

In the course of ethnographic fieldwork (2012–2020) in Catholic churches in Latgale (Aglona, Baltinava, Balvi, Galēni, Krustpils, Preiļi, Malta, Riebiņi, Vārkava, Viļaka, Viļāni, etc.), a major corpus of liturgical textiles of the late 18th to the 20th century was studied, and the descriptions and photographs obtained constitute a significant addition to the collections of the Repository of Ethnographic Material of the Institute of Latvian History, University of Latvia.

The research is still underway, but the material gathered so far is sufficient to make inferences about the history, origin, decoration techniques, materials and routes of distribution of liturgical textiles in Latgale. In addition, this provides information about the influence of liturgical textiles on the tastes of the ordinary people, and their role in stimulating the mastery of new techniques of handicrafts, which were then used to decorate dress and household textiles.

Liturgical textiles have been carefully preserved in the Catholic churches of Latgale, and because of this the material and the method of production can be assessed, but the objects are problematic to date, because there is no record of the origin or makers of the textiles. The comparative and content analysis methods have been used in the study, making it possible to consider the artefacts in the light of the history of the particular population centre, the time of use of the church (construction, alteration), the cultural developments of that time in Europe, the spread of new handicrafts materials and techniques and their influence on the raw materials used for the liturgical textiles, the needlework techniques and design.

The material from the Catholic churches can be approximately divided according to function: 1) priests' dress (cassock, alba, surplice, stole, maniple, chasuble (vestment), cope, head coverings, arm and foot wraps); 2) and textiles for church interiors (altar cloths, flags, canopies, etc.).

Most liturgical textiles were made either as complete sets or as separate items. Liturgical textile sets were made from a single kind of cloth and in the same handicraft technique, retaining stylistic unity. Based on the material used for the liturgical textiles, they may be divided into coloured and white sets: a) The coloured sets consist of priests' dress worn over the cassock as well as the textiles necessary for the church service (cope, chasuble (vestment), chasuble, stole, maniple, chalice veil and burse); b) The white sets are made up of the priests' dress (alba, surplice worn above the cassock), forming a set with the white altar coverings. These textiles were made from fine white linen cloth and decorated in a unified style with needlework (drawn thread, free, richelieu and broderie embroidery), knitting, crochet and other techniques. In many cases only separate parts of these sets have survived, permitting researchers to draw inferences concerning the origin, appearance and decoration of the liturgical dress. Liturgical textiles made separately (just one example) include canopies, flags, bell laces, etc. These textiles were likewise made in accordance with the artistic tendencies and technical possibilities of the day.

The identified materials allow us to conclude that 1) liturgical textiles were contemporary works of their time, and might even be called modern in contemporary parlance, due to the use of the new materials of the time (brocade, silk, cotton, cloth, thread, etc.), handicrafting techniques (white and coloured embroidery, crochet, etc.) and sewing technologies (sewing by machine), etc.; 2) the new kinds of handicrafts and decorative compositions seen in churches encouraged local women proficient in handicrafts to master new techniques and compositions, in order to apply them in creating contemporary design in their homes, and subsequently to get involved in the making of liturgical textiles.

PĒTĪJUMI PAR ETNOGRĀFU DARBU PADOMJU LATVIJĀ

Anete Karlsonē

Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūts

Pētījumā sniegts ieskats līdzšinējos tā autorei veiktajos padomju perioda etnoloģijas (tolaik ar nosaukumu 'etnogrāfija') vēstures pētījumos un galvenajās gūtajās atziņās. Etnogrāfijas disciplīnas vēsture padomju periodā līdz šim Latvijā ir tikai daļēji pētīta un pēdējos gados zinātniskā interese par to aizvien vairāk pieaug. Folkloristikas un etnoloģijas nozares vēsturei ir pievērsušies galvenokārt postpadomju telpā (Čehija, Horvātija, Igaunija, Lietuva, Polija, Slovākija, Ukraina, Ungārija u.c.) dzīvojošie pētnieki un, līdztekus citām tēmām, tam uzmanību velta arī citu valstu (Somija, ASV u.c.) zinātnieki.

Etnogrāfijas kā zinātņu nozares definīcija dažādos Pasaules reģionos un laika periodos ir bijusi atšķirīga. Mūsdienās vārds 'etnogrāfija' aizvien vairāk tiek izmantots, lai apzīmētu kompleksu pētīšanas metodi, tā saucamos lauka pētījumus. Padomju sistēmā etnogrāfija bija zinātņu nozare, kas pētīja tautu dzīvesveidu un kultūru, skatot to caur sabiedrības šķiru iedalījuma principu. Galvenā uzmanība tika veltīta *darba tautai*: kolhozu zemniecībai un rūpniecības strādniekiem. Tomēr šajā tēmas skatījumā varēja iekļaut arī zemnieku tradicionālā dzīvesveida un materiālās kultūras pētījumus.

Padomju perioda etnogrāfijas nozares vēsture izsekojama kontekstuāli skatot atsevišķu pētnieku radošo darbību, publikāciju tematiku, kā arī analizējot zinātniskā darba metodes. Kā avoti šiem pētījumiem izmantotas gan padomju perioda etnogrāfu zinātniskās publikācijas, presē publicētā informācija par aktivitātēm nozarē, gan ļoti plašais npublicēto materiālu klāsts, kas glabājas LU Latvijas vēstures institūta Etnogrāfisko materiālu krātuvē. Tie ir gan administratīva rakstura dokumenti par toreizējā Etnogrāfijas sektora (zinātniskās iestādes nosaukums, kuras ietvaros tas darbojās, dažādos posmos bija atšķirīgs) darbību, gan zinātniskajās ekspedīcijās iegūtie materiāli, tai skaitā ekspedīcijas dalībnieku dienasgrāmatas.

Lauka pētījumi jeb etnogrāfiskās ekspedīcijas bija būtiska etnogrāfijas nozares daļa. Padomju Latvijā to zinātniskā darba tēmas bija cieši saistītas ar kopējo etnogrāfisko pētījumu virzieniem, kas tika noteikti un apstiprināti Maskavā, PSRS ZA Mikluho Maklaja vārdā nosauktajā Etnogrāfijas institūtā. Tomēr vadlīniju interpretācija bija atkarīga no vietējiem pētniekiem un viņu darbības. Līdz šim ir izsekots etnogrāfisko ekspedīciju pētniecisko tēmu izmaiņām padomju varas laikā un tam, kā tās tika interpretētas atšķirīgos kontekstos rakstītos tekstos: oficiālajos rīkojumos, preses relīzēs republikas un vietēja mēroga preses izdevumos, ekspedīcijas dalībnieku dienasgrāmatās.

Līdz šim pētnieciski daļēji izvērtēts ir Ainas Alsupes un Mirdzas Slavas zinātniskais veikums, kā arī Heinriha Stroda darbība esot par LPSR ZA Vēstures institūta Etnogrāfijas sektora vadītāju. Padomju Latvijas etnogrāfu pētījumi skatīti arī nacionālās identitātes un pašapziņas uzturēšanas kontekstā.

Veiktie pētījumi par etnogrāfu darbu Padomju Latvijā liecina, ka, neskatoties uz politiski ideoloģisko spiedienu, pētnieki atrada iespējas un veidus, lai varētu realizēt savas zinātniskās intereses. Lai radītu etnoloģijas nozares padomju perioda vēstures padziļinātu kopainu, pētījumi vēl jāturpina.

Pētījums veikts projektā VPP-IZM-2018/1-0018 "Indivīda, sabiedrības un valsts mijiedarbība kopējā Latvijas vēstures procesā: vērtību konflikti un kopīgu vērtību veidošanās vēsturisku lūzumu posmos".

RESEARCH ON THE WORK OF ETHNOGRAPHERS IN SOVIET LATVIA

Anete Karlsonē

Institute of Latvian History, University of Latvia

The study provides an insight into the author's research on the history of Soviet ethnology (then called 'ethnography') and the main conclusions. The history of the discipline of ethnography in the Soviet period has so far been only partially studied in Latvia, and in recent years scientific interest in it has been growing. The history of folklore studies and ethnology has been studied mainly by researchers living in the post-Soviet space (Croatia, Czech Republic, Estonia, Hungary, Lithuania, Poland, Slovakia, Ukraine, etc.), and in addition to other themes, has also been addressed by scholars from other countries (Finland, USA, etc.).

The definition of ethnography as a branch of science has varied in different regions of the world and over time. Today, the word 'ethnography' is increasingly used to denote a complex method of research, referred to as fieldwork. In the Soviet system, ethnography was a branch of science that studied the way of life and culture of nations, as viewed according to the principle of social division into classes. The main focus was on the working people: the agricultural labourers of the collective farm and industrial workers. However, this view of the topic could also include research on the traditional way of life and the material culture of peasants.

The history of the field of ethnography of the Soviet period can be traced by looking contextually at the creative activity of individual researchers and the topics of publications, as well as by analysing the methods of scientific work. Academic publications by Soviet ethnographers, information published in the press about activities in the field, as well as a very wide range of unpublished materials stored in the Repository of Ethnographic Material of the Institute of Latvian History at the University of Latvia have been used as sources for this research. These include administrative documents on the activities of what was then the Ethnographic Sector (the name of the scientific institution under which it operated varied in different periods) and material obtained during scientific fieldwork, including the diaries of the fieldworkers.

Fieldwork, or ethnographic expeditions, constituted an important part of the ethnographic research. In Soviet Latvia, the topics of scientific work were closely related to the general directions of ethnographic research, which were determined and approved in Moscow, at the Miklouho-Maclay Institute of Ethnography at the USSR Academy of Sciences. However, the interpretation of the guidelines depended on local researchers and their activities. So far, changes in the research topics of ethnographic expeditions during the Soviet time and how they were interpreted in texts written in different contexts have been traced: official instructions, press releases in the republic-level and local press, and diaries of expedition participants.

The scientific achievement of Aina Alsupe and Mirdza Slava has so far been partially evaluated, as well as the work of Heinrich Strods as the head of the Ethnography Sector of the Institute of History of the Academy of Sciences of the Latvian SSR. The research by Soviet Latvian ethnographers has also been considered in the context of maintaining national identity and consciousness.

The research on the work of ethnographers in Soviet Latvia shows that, despite political and ideological pressure, researchers found opportunities and ways to realize their scientific interests. Further research is needed to create an in-depth overview of the history of the field of ethnography in the Soviet period.

The research was undertaken in the project VPP-IZM-2018/1-0018 "Interaction between the individual, the society and the state in process of the history of Latvia: conflicting values and formation of shared values during historical turning points".

DZĪVĀS IZSTĀDES LATVIJĀ: IZPĒTES IESPĒJAS

Ilze Boldāne-Zeļenkova

Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūts

Dzīvo izstāžu – prakses eksponēt, izrādīt šovos ne-Eiropas tautām piederīgu etnisko grupu (visbiežāk Āfrikas, Āzijas, abu Ameriku un Austrālijas tautu pārstāvjus) vai cilvēkus ar anatomiskām atšķirībām – mērķis bija demonstrēt cilvēku dažādību viņu kultūrai un dzīvesveidam raksturīgo objektu / darbību ietvarā. Lai gan Eiropā tās zināmas jau kopš 16.gs., lielāko popularitāti šis fenomens guva 19. un 20. gs. mijā atbilstoši dominējošā Modernisma garam, koloniālās politikas uzplaukumam, izstāžu kā izklaides veida popularitātes pieaugumam, publiskajām zinātnes diskusijām par evolūcijas teoriju un rasu atšķirībām. Arī Krievijas impērija iekļāvās šajās norisēs, savās pilsētās, tai skaitā Rīgā, piedāvājot skatuvi ceļojošajām izstādēm.

Neraugoties uz 20. un 21. gs. mijā straujo šīs tēmas zinātniskās aktualitātes pieaugumu Eiropas un ASV humanitāro un sociālo zinātņu pētījumos, Latvijā tāpat kā kaimiņzemēs šī tēma gandrīz nav skatīta, tā uzskatāma par novitāti, kas novērtēta atbalstītā pēcdoktorantūras projektā. Mūsdienā globālajā pasaulē tās aktualitāti nosaka iespēja vēsturiskā perspektīvā paraudzīties uz sabiedrības priekšstatu par *svešo / eksotisko citādību* veidošanās un veidošanas mehānismiem.

Referāta mērķis – izmantojot pandēmijas laikā pieejamos avotus – periodisko presi, Rīgas Latviešu biedrības Zinību komisijas darbības pārskatus un Latviešu literārās biedrības izdevumus – iepazīstināt ar pētījuma šī brīža rezultātiem, akcentējot iespējamus virzienus tēmas izpētē, tai skaitā (1) rasu atšķirību un evolūcijas teorijas tēmas klātbūtni vietējo zinātnisko biedrību darba kārtībā; (2) dzīvo izstāžu lomu vietējo vāciešu un latviešu izklaides ieradumos; (3) vietējo mediju praksi runāt par citādību, t.sk. "eksotisko" citādību.

Dalība konferencē un tēžu sagatavošana notiek ESF projekta Nr. 1.1.1.2/VIAA/3/19/516 „Etnogrāfiskie un frīku šovi Latvijas teritorijā 19. un 20. gs. mijā - starp zinātni, izklaidi un homofobiju” ietvaros.

LIVE EXHIBITIONS IN LATVIA: RESEARCH POTENTIAL

Ilze Boldāne-Zeļenkova

Institute of Latvian History, University of Latvia

The aim of the live exhibitions – the practice of exhibiting and presenting in shows non-European ethnic groups (most often African, Asian, American and Australian peoples) or people with anatomical differences – was to show people’s diversity within the context of the objects and activities characterising their culture and way of life. Although known in Europe since the 16th century, the phenomenon gained popularity at the turn of the 20th century, in line with the prevailing spirit of Modernism, the success of colonial politics, the growing popularity of exhibitions as entertainment, and public scientific debate on evolutionary theory and racial differences. The Russian Empire also joined these developments, its cities, including Riga, offering a stage for travelling exhibitions.

Despite the rapid rise in the topicality of this research theme at the turn of the 21st century in the humanities and social sciences in Europe and the USA, in Latvia, as in neighbouring countries, this theme has hardly been addressed and may be considered a novelty. This has recognized in the funding of a postdoctoral project at the University of Latvia. In the modern global world, its topicality is determined by the opportunity to look at the mechanisms behind the formation and shaping of the public perception of *alien / exotic otherness* from a historical perspective.

The aim of the report – using the sources available during the pandemic, namely periodicals, reports of the Science Commission of the Riga Latvian Society and publications of the Latvian Literary Society – is to present the current research results, emphasizing possible directions in research, including: (1) racial differences and evolution theory on the agenda of local scientific societies; (2) the role of live exhibitions in the entertainment habits of local Germans and Latvians; (3) the practice of local media in discussing otherness, including “exotic” otherness.

Participation in the conference and submission of the abstract undertaken within project No. 1.1.1.2/VIAA/3/19/516 “The live human exhibitions in present-day Latvia at the turn of the 20th century: between science, entertainment and homophobia”.